

ZAŁĄCZNIK 3. INFORMACJA NT. POSTĘPOWANIA W SPRAWIE STRATEGICZNEJ OCENY ODDZIAŁYWANIA NA ŚRODOWISKO

Projekt PO PW został poddany strategicznej ocenie oddziaływania na środowisko. Niniejsza informacja przedstawia sposób wykorzystania i uwzględnienia w PO PW:

1. ustaleń zawartych w prognozie oddziaływania na środowisko;
2. opinii właściwych organów;
3. zgłoszonych uwag i wniosków;
4. propozycji dotyczącej metod i częstotliwości przeprowadzania monitoringu skutków realizacji postanowień PO PW.

Prognoza oddziaływania na środowisko projektu Programu Operacyjnego Polska Wschodnia 2014–2020 (POŚ) została wykonana w grudniu 2013 r. na zlecenie Ministerstwa Rozwoju Regionalnego przez firmę Fundeko Korbel, Krok-Baściuk Sp. J.

Głównym celem sporządzenia POŚ była ocena potencjalnych i rzeczywistych skutków realizacji projektu Programu Operacyjnego Polska Wschodnia na lata 2014-2020, poprzez zbadanie i ocenę stopnia i sposobu uwzględnienia aspektów środowiskowych w projekcie dokumentu.

Ustalenia zawarte w POŚ

W opracowanym dokumencie, niezależni eksperci stwierdzili, że zapisy PO PW w wystarczającym stopniu odnoszą się do głównych postulatów związanych z ochroną środowiska. Podkreślili również, że zgodność z zasadą zrównoważonego rozwoju będzie realizowana w PO PW nie tylko dzięki bezpośredniemu lub pośredniemu odniesieniu się do celów ochrony środowiska w uzasadnieniach realizacji poszczególnych priorytetów inwestycyjnych, ale przede wszystkim poprzez zastosowanie odpowiednich środowiskowych kryteriów wyboru projektów zaproponowanych w projekcie PO PW, uwzględniających efektywne korzystanie z zasobów, odporność na klęski żywiołowe, łagodzenie (mitygacja) zmian klimatu i przystosowanie (adaptacja) do zmian klimatu.

Zgodnie z podejściem zaproponowanym w PO PW, miasta wojewódzkie Polski Wschodniej oraz ich obszary funkcjonalne stanowią główny obszar zarówno koncentracji terytorialnej interwencji jak i jej efektów. Tu zgromadzona jest duża część potencjału gospodarczego, innowacyjnego (parki naukowo-technologiczne, centra transferu technologii, itd.) i naukowego (szkoły i uczelnie wyższe). Ponadto PO PW kładzie szczególny nacisk na rozwój dostępności komunikacyjnej ośrodków wojewódzkich Polski Wschodniej. W opinii Wykonawcy POŚ, na podstawie informacji zawartych w projekcie PO PW, nie przewiduje się wsparcia przedsięwzięć, które by kwalifikowały się jako mogące zawsze znacząco oddziaływać na środowisko. Przeważająca większość planowanych inwestycji będzie zlokalizowana na terenach poddanych już silnej presji antropogenicznej, stąd skala i charakter przewidywanych oddziaływań nie powinna przekraczać znacząco poziomów akceptowalnych przez lokalne społeczności. Mając jednak na uwadze zasadę przezorności, Wykonawca POŚ zaznacza, że na etapie przygotowania każdego przedsięwzięcia, które potencjalnie może znacząco oddziaływać na środowisko, niezbędne jest poddanie go ocenie oddziaływania na środowisko i ocenie oddziaływania na obszar Natura 2000. W jej wyniku będzie można bliżej ustalić zakres, skalę i charakter oddziaływań.

W ramach analiz przestrzennych położenia miejskich obszarów funkcjonalnych pięciu miast wojewódzkich Polski Wschodniej na tle form ochrony przyrody Wykonawca ocenił możliwości bezkolizyjnego lokalizowania przedsięwzięć infrastrukturalnych. Zbadano także oddziaływania skumulowane wynikających z równoczesnej realizacji inwestycji w projekcie PO PW, w Strategiach Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych 2014-2020, w Programie Operacyjnym Rozwój Polski Wschodniej 2007-2013, w Programie Operacyjnym Infrastruktura i Środowisko 2007-2013 oraz w projekcie Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko 2014-2020. Z analiz wynika, że możliwa potencjalna kumulacja oddziaływań dotyczy przedsięwzięć transportowych. Ww. przedsięwzięcia w większości skupione będą na terenach dużych miast Polski Wschodniej, w szczególności stolic województw i miejskich obszarów funkcjonalnych. W przypadku pozostałych kategorii przedsięwzięć takich jak wspieranie innowacyjności i B+R oraz wspieranie konkurencyjności przedsiębiorstw, oddziaływania skumulowane można uznać za nieistotne.

W wyniku przeprowadzonych analiz z zakresu zmian klimatu Wykonawca POŚ stwierdził, że działania planowane w ramach PO PW nie będą przyczyną znaczącego negatywnego oddziaływania na klimat makroregionu. Jednakże podkreślono, że na terenie Polski odnotowywane są częste ekstremalne zjawiska

pogodowe takie jak: powódzie, susze, gwałtowne burze czy silne wiatry. Zdaniem Wykonawcy POŚ, mając na uwadze zachowanie trwałości realizowanych projektów konieczne jest więc branie tego typu czynników pod uwagę przy planowaniu lokalizacji przedsięwzięć. Istotna jest także kwestia uwzględniania w projektach rozwiązań adaptacyjnych i mitygujących.

W zakresie różnorodności biologicznej Wykonawca POŚ zauważył, że ogół działań przewidzianych w PO PW nie spowoduje wysoce negatywnych oddziaływań na stan tego zasobu. Decydujące znaczenie będzie miał etap przygotowania konkretnych inwestycji, wówczas szczegółowo trzeba będzie dopasować do sytuacji rozwiązania minimalizujące negatywny wpływ na poszczególne gatunków roślin i zwierząt. Do głównych problemów, które mogą dotyczyć bioróżnorodności na obszarze objętym PO PW zaliczono: fragmentację (przerwanie ciągłości struktury przestrzennej obszaru cennego przyrodniczo) i degradację (ograniczenie dostarczania usług ekosystemowych) terenów zielonych, rekreacyjnych, leśnych, utratę lub zubożenie cennego gatunku oraz utratę różnorodności genetycznej (niekontrolowane zdominowanie przez gatunki obce, inwazyjne). Dotyczy to głównie PI 7.2 i 7.4.

Rozpatrywane rozwiązania alternatywne zgodnie z dokumentem POŚ

Opracowując POŚ Wykonawca przyjął, że kluczem do sformułowania priorytetów rozwojowych omawianego makroregionu jest *Strategia rozwoju społeczno-gospodarczego Polski Wschodniej do roku 2020*, zaś przyjęte dla PO PW priorytety inwestycyjne są komplementarne z priorytetami inwestycyjnymi innych programów perspektywy 2014-2020: Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko, Programu Operacyjnego Inteligentny Rozwój, Regionalnych Programów Operacyjnych, Programu Operacyjnego Polska Cyfrowa oraz Programu Operacyjnego Wiedza, Edukacja i Rozwój. Znalezienie zatem na poziomie priorytetów inwestycyjnych rozsądnych rozwiązań alternatywnych praktycznie jest niemożliwe.

Natomiast na poziomie celów szczegółowych i opisów poszczególnych priorytetów inwestycyjnych, po przeanalizowaniu treści PO PW, tam gdzie to było możliwe Wykonawca zaproponował następujące rozwiązania wariantowe obejmujące kwestie związane ze środowiskiem:

- w przypadku PI 1.2 *Promowanie inwestycji przedsiębiorstw w badania i innowacje*, budowanie sieci współpracy pomiędzy firmami, ośrodkami naukowo-badawczymi, ośrodkami akademickimi w zakresie rozwoju produktów i usług, transferu technologii, innowacji społecznych i aplikacji z dziedziny usług publicznych, tworzenie sieci, pobudzanie popytu, klastrów i otwartych innowacji poprzez inteligentną specjalizację uzupełnienie celu szczegółowego poprzez dodanie zapisu: „uwzględnienie rozwoju technologii zero- i niskoemisyjnych oraz racjonalnego wykorzystywania zasobów (Eko-innowacyjność i Eko-efektywność)”.
- odnośnie PI 3.3 *Wspieranie tworzenia i rozszerzania zaawansowanych zdolności w zakresie rozwoju produktów i usług* ujęcie w celu szczegółowym dodatkowego zapisu: uwzględnienie zasad rozwoju zrównoważonego (w tym ekosynergii).
- w kwestii PI 7.2 *Zwiększanie mobilności regionalnej poprzez łączenie węzłów drugorzędnych i trzeciorzędnych z infrastrukturą TEN-T* zaproponowano zmianę nazwy jednego z rodzajów przedsięwzięć przewidzianego do dofinansowania z PO PW. W pierwotnej wersji nazwa brzmiała: „przebudowa istniejącej sieci drogowo-ulicznej”. Alternatywą dla tego zapisu jest zapis w brzmieniu: „przebudowa istniejącej sieci drogowo-ulicznej, służącej efektywnemu skomunikowaniu dzielnic i eliminacji wąskich gardeł”.
- w ramach PI 7.2 *Zwiększanie mobilności regionalnej poprzez łączenie węzłów drugorzędnych i trzeciorzędnych z infrastrukturą TEN-T*, wskazano zmianę nazwy drugiego z rodzajów przedsięwzięć planowanych do wsparcia z PO PW. Wcześniejszy zapis dotyczył projektów polegających na „budowie/przebudowie odcinków dróg wyprowadzających ruch z miasta”. Propozycja zapisu Wykonawcy brzmiała: „budowa/przebudowa odcinków dróg służących połączeniu układu drogowego w mieście z siecią dróg poza jego obszarem”.

Po analizie zaleceń prognozy w PO PW uwzględniono zdecydowaną większość propozycji:

- w ramach opisu PI 3.3 w części dotyczącej *Wsparcia klastrów z Polski Wschodniej* dodano informację, że projekty powinny również uwzględniać efektywne wykorzystanie zasobów (np. energii, materiałów, surowców) oraz wprowadzać do podejmowanych przedsięwzięć elementy ek zarządzenia i ekomarketingu. Wprowadzono także zapis, który mówi, że projekty inwestycyjne, w zakresie produktów i usług turystycznych, powinny być realizowane w oparciu o zasady rozwoju zrównoważonego;

- w ramach opisu PI 4.5 doprecyzowano rodzaj wspieranych projektów w zakresie form transportu, w brzmieniu: powiązanie transportu publicznego z indywidualną komunikacją rowerową i pieszą (tzw. łańcuchy ekomobilności) oraz samochodową;
- w ramach opisu PI 7.2 ujęto rozwiązania alternatywne propozycji zapisów dwóch rodzajów przedsięwzięć: 1) przebudowa istniejącej sieci drogowo-ulicznej, służącej efektywnemu skomunikowaniu dzielnic i eliminacji wąskich gardeł oraz 2) budowa/przebudowa odcinków dróg służących połączeniu układu drogowego w mieście z siecią dróg poza jego obszarem.

Natomiast w PO PW nie uwzględniono propozycji zapisów dla celów szczegółowych PI 1.2 i 3.3 (rozwiązania alternatywne), gdyż wszystkie priorytety inwestycyjne z założenia powinny być realizowane z poszanowaniem zasady zrównoważonego rozwoju, a wyróżnianie w ten sposób tylko dwóch celów byłoby niespójne z nazwami reszty celów szczegółowych.

Opinie właściwych organów

Minister Rozwoju Regionalnego pismami z dnia 28 marca 2013 r. wystąpił do Generalnego Dyrektora Ochrony Środowiska i Głównego Inspektora Sanitarnego o określenie zakresu i stopnia szczegółowości informacji wymaganych w POŚ dla PO PW. Zapisy te zostały włączone do Specyfikacji Istotnych Warunków Zamówienia do przetargu na wykonanie ww. POŚ. Następnie, po sporządzeniu POŚ przez Wykonawcę, Minister Rozwoju Regionalnego pismem z dnia 18 października 2013 r. przesłał do zaopiniowania Generalnemu Dyrektorowi Ochrony Środowiska i Głównemu Inspektorowi Sanitarnemu projekt *Programu Operacyjnego Polska Wschodnia 2014-2020* wraz z POŚ.

W odpowiedzi Główny Inspektor Sanitarny, poinformował, że nie wnosi uwag do dokumentu.

Z kolei Generalny Dyrektor Ochrony Środowiska (GDOŚ) zgłosił uwagi do dokumentu, jednakże jako całość, ocenił POŚ pozytywnie. Organ zwrócił uwagę na fakt, że pomimo ogólności zapisów projektowanego PO PW w POŚ podjęto próbę analizy, której kluczowym elementem była ocena wpływu na poszczególne komponenty środowiska. Opiniujący podkreślił istnienie odrębnej analizy oddziaływania realizacji postanowień PO PW na klimat i różnorodność biologiczną oraz zaznaczył, że przeprowadzono analizę wpływu realizacji poszczególnych typów projektów na cele, przedmiot ochrony i integralność obszarów Natura 2000 w odniesieniu do lokalizacji projektów na terenie miast wojewódzkich Polski Wschodniej, ich obszarów funkcjonalnych oraz pozostałych terenów. Wartościowa z punktu widzenia organu była też ocena zgodności projektu PO PW z celami środowiska ustanowionymi na szczeblu krajowym i międzynarodowym, jak również ocena potencjalnych konfliktów i możliwości wystąpienia oddziaływań skumulowanych. Uwagi, które dotyczyły niżej podanego zakresu, po przeanalizowaniu, zostały uwzględnione w POŚ:

- rozszerzenia kwestii nadrzędnego interesu publicznego w przypadku kategorii przedsięwzięć mogących potencjalnie znacząco oddziaływać na środowisko;
- uzupełnienia zapisu w streszczeniu w części dotyczącej różnorodności biologicznej o możliwość zniszczenia siedlisk i okazów różnych gatunków roślin, grzybów i zwierząt, w tym gatunków chronionych oraz rzadkich, zaś w części poświęconej potencjalnym oddziaływaniom negatywnym o zagrożenia rozprzestrzeniania się gatunków obcych poprzez ciągi komunikacyjne;
- ujęcie w opisie stanu komponentów środowiska informacji o cennych, rzadkich i chronionych gatunkach roślin, grzybów i zwierząt występujących poza obszarowymi formami ochrony przyrody np. na łąkach i pastwiskach użytkowanych ekstensywnie, torfowiskach, obszarach zabagnionych i podmokłych, alejach przydrożnych i w zadrzewieniach śródpolnych;
- uzupełnienie opisu województw o rzadkie i charakterystyczne gatunki roślin i zwierząt, które czynią obszar Polski Wschodniej niepowtarzalnym i cennym;
- uzupełnienie rozdziału *Kluczowe problemy ochrony środowiska* o kwestie presji lokalizowania inwestycji mogących znacząco oddziaływać na środowiskowo na obszarach cennych przyrodniczo, a nie objętych ochroną oraz na obszarach wrażliwych na działalność człowieka np. murawy kserotermiczne, obszary podmokłe, torfowiska;
- skorygowanie zapisu w zakresie ochrony różnorodności biologicznej, o braku ryzyka utraty różności genetycznej, o stwierdzenie o prawdopodobieństwie wystąpienia takiego zagrożenia, spowodowanego ułatwionym rozprzestrzenianiem się gatunków obcych podczas realizacji inwestycji;

- dodanie zapisu w tabeli o rodzajach oddziaływań na bioróżnorodność, o treści: nasadzenia kompensacyjne mają na celu także ochronę krajobrazu i gatunków chronionych m.in. porostów, ptaków i owadów o znaczeniu europejskim, powinny obejmować gatunki rodzime, zwłaszcza poza terenami miejskimi, a termin realizacji inwestycji powinien być dostosowany do uwarunkowań przyrodniczych nie tylko na obszarach chronionych;
- rozszerzenie zakresu ankiet dla beneficjentów w ramach sprawozdawczości projektowej o informacje dotyczące ochrony gatunkowej, podjętych działań kompensacyjnych i minimalizujących straty w środowisku oraz w zakresie gatunków obcych o charakterze inwazyjnym pojawiających się na terenie inwestycji;
- zaktualizowanie w informacji o obszarze Natura 2000 – zastąpienie nazw: specjalnych obszarów ochrony siedlisk i obszarów specjalnej ochrony ptaków terminami: „obszary siedliskowe” i „obszary ptasie”.

Zgłoszone uwagi i wnioski

W dniu 17 października 2013 r. Ministerstwo Rozwoju Regionalnego rozpoczęło konsultacje społeczne projektu *Programu Operacyjnego Polska Wschodnia 2014–2020* wraz z *Prognozą oddziaływania na środowisko*. Dokumenty zamieszczono na stronie internetowej Ministerstwa Rozwoju Regionalnego (www.mrr.gov.pl), stronie internetowej Programu Operacyjnego Rozwój Polski Wschodniej (www.polskawschodnia.gov.pl) oraz w Biuletynie Informacji Publicznej Ministerstwa Rozwoju Regionalnego. Dokumenty w wersji papierowej wyłożono do publicznego wglądu w budynku Ministerstwa (ul. Wspólna 2/4 w Warszawie). W tym czasie do kierujących instytucjami administracji rządowej i samorządowej Polski Wschodniej oraz pięciu prezydentów miast wojewódzkich Polski Wschodniej zostało wystosowane pismo informujące o postępowaniu w sprawie strategicznej oceny oddziaływania na środowisko, z prośbą upowszechnienia informacji o prowadzonych konsultacjach społecznych. W odpowiedzi ogłoszenie o rozpoczęciu konsultacji społecznych zostało opublikowane na 15 stronach internetowych instytucji rządowych i samorządowych makroregionu Polski Wschodniej: Urzędów Marszałkowskich Województw: Warmińsko-Mazurskiego, Podlaskiego, Lubelskiego, Podkarpackiego i Świętokrzyskiego; Urzędów Miast: Lublina, Białegostoku, Kielc, Olsztyna oraz projektu Modernizacja i rozwój zintegrowanego systemu transportu zbiorowego w Olsztynie (współfinansowanego z PO RPW 2007-2013); Urzędów Wojewódzkich: Warmińsko-Mazurskiego, Podlaskiego, Lubelskiego, Podkarpackiego i Świętokrzyskiego. W trakcie trwania konsultacji Ministerstwo Rozwoju Regionalnego zorganizowało w Warszawie w siedzibie przy ul. Wspólnej 2/4 debatę publiczną, o której informowano zarówno na ww. stronach internetowych jak i w pismach zapraszających, przesłanych do ok. 60 przedstawicieli instytucji publicznych i opiniotwórczych instytucji naukowych oraz liderów organizacji pozarządowych (w tym w szczególności makroregionu Polski Wschodniej). Zaproszenie na konferencję konsultacyjną ukazało się w dniu 30 października 2013 r. na portalu społecznościowym facebook.

Celem konferencji, która miała miejsce w dniu 6 listopada 2013 r. było zaprezentowanie założeń i wniosków POŚ oraz umożliwienie uczestnikom zadanie pytań Wykonawcy POŚ oraz wzięcie udziału w dyskusji. Konsultacje społeczne zakończyły się 8 listopada 2013 r.

W wyniku konsultacji wpłynęło łącznie 61 uwag do dokumentu POŚ (w tym 13 uwag nie związanych z dokumentem).

Uwagi miały przede wszystkim charakter porządkująco-korygujący i odnosiły się do propozycji zapisów pojedynczych sformułowań, zaktualizowania danych statystycznych w zakresie form ochrony przyrody oraz korekty i uzupełnienia map o lokalizację obiektów wybranych branż przemysłowych.

Wniesiono także uwagi merytoryczne, które wymagały pogłębionych analiz w celu: uzupełnienia oddziaływań skumulowanych (o oddziaływania wynikające z realizacji Programu Operacyjnego Rozwój Polski Wschodniej 2007-2013, Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko 2007-2013 oraz projektu Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko 2014-2020), uspołnienienia zidentyfikowanych istotnych problemów w zakresie ochrony powietrza z problemami zawartymi w projekcie Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko 2014-2020, uporządkowanie kwestii wynikających z warunków klimatycznych oraz zmian klimatu, odniesienia się do zagadnień ochrony przyrody i różnorodności biologicznej.

Zgłaszający uwagi podkreślali także, że wartością w POŚ są: pogłębione analizy dotyczące problematyki zmian klimatu i różnorodności biologicznej, ciekawa analiza oddziaływań przeprowadzona dla przykładowej typologii branżowej projektów oraz mapy, które doskonale obrazują analizy przeprowadzone w POŚ.

Po zakończeniu procesu konsultacji, przeanalizowano otrzymane uwagi, wnioski i pytania. W przeważającej większości propozycje zmian zostały uwzględnione w POŚ w sposób proponowany przez zgłaszających.

Wszystkie uwagi z konsultacji społecznych wraz ze sposobem ich ujęcia w POŚ zostały zebrane w zestawieniu tabelarycznym, które jest dostępne na stronie internetowej www.polskawschodnia.gov.pl.

Propozycje dotyczące metod i częstotliwości przeprowadzania monitoringu skutków realizacji postanowień dokumentu.

Mając na uwadze fakt, że PO PW nie będzie realizował przedsięwzięć z zakresu infrastruktury ochrony środowiska, ale koncentrował się na wsparciu innowacyjności, przedsiębiorczości, infrastruktury transportowej i kolejowej, tym trudniejsze staje się opracowanie odpowiedniej metody monitorowania skutków realizacji postanowień PO PW. Jednym z możliwych rozwiązań jest przeanalizowanie zakresu poszczególnych rodzajów projektów przewidzianych do dofinansowania w ramach PO PW, a następnie ustalenie ich prawdopodobnych aspektów środowiskowych takich jak: efektywne korzystanie z zasobów, dostosowanie do zmian klimatu oraz łagodzenie zmian klimatu. Ww. aspekty ujęto w formie zestawu wskaźników, które mogą być monitorowane w ramach poszczególnych priorytetów inwestycyjnych:

Efektywne korzystanie z zasobów w ramach:

PI 1.2: Wsparcie na rzecz przedsiębiorstw w zakresie działalności B+R+I i Dostosowanie usług instytucji otoczenia biznesu do potrzeb rynku w zakresie działalności innowacyjnej, B+R i wdrożeniowej przedsiębiorstw:

- Liczba projektów B+R+I w zakresie ekoinnowacji (szt.),
- Liczba projektów B+R+I dotyczących rozwoju technologii niskoemisyjnych (szt.),
- Liczba projektów B+R+I dotyczących rozwoju technologii z zakresu efektywności energetycznej (szt.),
- Liczba projektów B+R+I dotyczących rozwoju technologii produkcji urządzeń związanych z energetyką odnawialną (szt.),
- Liczba projektów realizowanych przez przedsiębiorstwa, obejmujących działania dotyczące podniesienia efektywności energetycznej lub oszczędności energii (szt.).

PI 3.2: Wsparcie internacjonalizacji działalności MSP:

- Liczba projektów z zakresu międzynarodowej kooperacji zakończona złożeniem wspólnych wniosków do programów międzynarodowych dotyczących przeciwdziałania zmianom klimatu (efektywność energetyczna /surowcowa /OZE) (szt.).

PI 3.3 Wsparcie klastrów z Polski Wschodniej:

- Liczba projektów dotyczących rozwoju klastrów /centrów innowacji działających w obszarze efektywności energetycznej i oszczędności energii (szt.).

PI 7.2 w zakresie przebudowa istniejącej sieci drogowo-ulicznej (miasta i ich obszary funkcjonalne):

- Liczba projektów dotyczących modernizacji dróg obejmujących działania w zakresie modernizacji oświetlenia ulicznego w kierunku energooszczędności (szt.).

Dostosowanie do zmian klimatu:

- Liczba obiektów objętych działaniami przystosowującymi do zmian klimatu (szt.).

Łagodzenie zmian klimatu:

PI 4.5 w zakresie budowa/przebudowa sieci szynowych, trolejbusowych i autobusowych wraz z zakupem niskoemisyjnego taboru:

- Liczba zakupionych jednostek taboru niskoemisyjnego komunikacji miejskiej (szt.),
- Redukcja emisji CO₂ w wyniku realizacji projektu (Mg/rok),
- Udział jednostek taboru niskoemisyjnego w taborze miejskim (%),
- Liczba pasażerokilometrów wykonywanych pojazdami spełniającymi normę emisji spalin EURO VI lub wyższą (szt.) (dane dostępne od zarządów transportu miejskiego, możliwe wygenerowanie „jednym kliknięciem” z programu do układania rozkładów jazdy),
- Średnia prędkość handlowa pojazdów publicznego transportu zbiorowego na terenie MOF miast wojewódzkich Polski Wschodniej.

PI 4.5 i PI 7.2:

- Liczba projektów zawierających element systemu dróg rowerowych (szt.),
- Liczba wybudowanych obiektów "bike&ride" (szt.),
- Liczba stojaków/parkingów dla rowerów nowowybudowanych na terenie MOF (szt.).

Ww. wskaźniki powinny być monitorowane w projektach dwuetapowo. Na początku realizacji projektu tj. na etapie podpisania umowy o dofinansowanie projektu należałoby ustalić, które aspekty środowiskowe i w jakim zakresie będą brane pod uwagę, natomiast po zakończeniu projektu ocenić uzyskane rzeczywiste efekty.